

ForslNærings- og fiskeridepartementet

Via elektronisk høringsportal.

Vår dato

Deres dato

Vår referanse

Deres referanse

22. august 2025

22. mai 2025

25/3373

GS/-/POL

Forslag til endringer i Lov om god handelsskikk i dagligvarekjeden

NHO Mat og Drikke viser til Nærings- og fiskeridepartementets høringsnotat datert 22. mai 2025, og videre til departementets høring av forslag til endringer i lov om god handelsskikk i dagligvarekjeden (håndheving) datert 20. februar 2025 og vårt svar på denne datert 3. april 2025.

NHO Mat og Drikke viser innledningsvis til Dagligvareleverandørenes forenings høringsuttalelse datert 22. august 2025, og støtter vurderingene og forslagene som fremkommer i denne.

1. Lov om god handelsskikk og Dagligvaretilsynet

I høringssvaret datert 3. april d.å. fremholdt NHO Mat og Drikke at lov om god handelsskikk i det alt vesentlige har fungert etter hensikten, og at loven har spilt en sentral rolle i å effektivisere forhandlingene i dagligvaresektoren. Loven har bl.a. bidratt til økt tillitt og et bedre forhandlingsklima mellom aktørene i markedet.

Dagligvaretilsynet er gjennom sin tilsynsform med oppsøkende virksomhet og dialog med partene i verdikjeden for mat og drikke et viktig organ for å bidra til etterlevelse av loven. Loven og tilsynet bidrar til at aktørene i markedet disiplinere seg, forholder seg til grunnleggende prinsipper for gjennomføring av forhandlinger og bidrar til å styrke mat- og drikkeprodusentenes eierskap til forretningsideer, produktutvikling og legitime kommersielle interesser.

Lov om god handelsskikk har som kjent, en parallell lovgivning i EU gjennom direktivet om «*Unfair trading practices in business-to-business relationships in the agricultural and food supply chain*» eller UTP-direktivet. Dette er nærmere omtalt nedenfor. Direktivet stiller krav om en egen tilsynsfunksjon for å sikre håndheving. NHO Mat og Drikke mener også derfor at det er viktig at Norge viderefører et selvstendig dagligvaretilsyn, slik at tilsynsform og håndheving er forholdsvis lik i Norge og i EU.

NHO Mat og Drikke mener at Dagligvaretilsynet må videreføres som et selvstendig tilsyn, men at en beliggenhet som gir grunnlag for bedre rekruttering og en mer permanent bemanning bør vurderes, også slik at en samlokalisering med statlige virksomheter som gir grunnlag for faglige synergier, fellesløsninger på støttefunksjoner og administrativ støtte kan utvikles på en hensiktsmessig måte. NHO Mat og Drikke viser til vår høringsuttalelse av 3. april d.å. for utfyllende kommentarer knyttet til Dagligvaretilsynet.

2. Behov for revisjon av lov om god handelsskikk.

Selv om loven i all hovedsak har fungert etter hensikten, er det behov for å styrke de materielle bestemmelsene i loven for å gjøre disse mer effektive i møte med reelle forhandlingssituasjoner og den løpende markedsutviklingen. Loven bør derfor inneholde spesielle bestemmelser som adresserer disse situasjonene.

Lovens hovedbestemmelse § 3 angir en normativ standard for god handelsskikk. Denne bestemmelsens ordlyd er generell, og det kan være behov for nye særbestemmelser som retter seg mot atferd som normalt er i strid med § 3 uten spesialbestemmelser, men som i konkrete saker er krevende å definere. Behovet for særbestemmelser følger bl.a. av at lovens § 3 så langt ikke har vært anvendt i vedtak eller rettslige prosesser, og at nye særbestemmelser vil gi en mer effektiv håndheving av loven. Nye særbestemmelser kan videre danne grunnlag for utarbeidelse av retningslinjer, bestepraksis m.v., som vil bidra til god etterlevelse av loven.

Håndhevingen av alt lovverk bør skje med utgangspunkt i effektive og klare materielle bestemmelser. Innføring av særbestemmelser som adresserer reelle problemstillinger som aktørene i markedet støter på vil underbygge og være til støtte for, effektiv og forutsigbar håndheving. Klare særbestemmelser i lov om god handelsskikk vil derfor være et viktig bidrag til god etterlevelse og effektiv håndhevelse.

3. Utvidelse av virkeområdet av loven til å omfatte storhusholdning, kiosker, bensinstasjoner og servicehandel.

Det er en tett sammenheng mellom storhusholdning og kiosker, bensinstasjoner og servicehandel (KBS) og dagligvaremarkedet. Storhusholdning og KBS er viktige markeder for både produsentene og dagligvarekjedene. Både varegruppene og aktørene er i hovedsak de samme som i dagligvaremarkedet, og forhandlinger og kontraktinngåelser mellom partene i verdikjeden for mat og drikke inngås på tvers av de ulike distribusjonskanalene.

Utviklingen i storhusholdningsmarkedet siden loven trådte i kraft i 2021 gjør det naturlig å utvide lovens virkeområde til disse markedene. NHO Mat og Drikke vil minne om at Dagligvarelovutvalget (NOU 2013:6) pekte på at den tette integrasjonen av disse markedene gjorde det naturlig av en lov om god handelsskikk omfattet både dagligvaremarkedet, og storhusholdning og KBS.

NHO Mat og Drikke mener loven må gjelde alle kanalene i markedet for mat- og drikke, og støtter en utvidelse av lovens virkeområde til å omfatte storhusholdning, kiosker, bensinstasjoner og servicehandel.

4. EUs direktiv om urimelig handelsskikk i matverdikjeden (UTP-direktivet).

UTP-direktivet fra 2019 regulerer liknende materielle forhold som lov om god handelsskikk i Norge. Selv om direktivet er hjemlet i EUs felles landbrukspolitikk, og følgelig ikke er EØS-relevant, har det materielle bestemmelser som er relevante for forholdene i verdikjeden for mat og drikke i Norge. Direktivet har i tillegg krav til tilsynsmyndighet, og i tilfeller hvor tilsynsmyndigheten er delt mellom flere organer, er det eget krav til et felles kontaktpunkt for næringsaktørene.

Europakommisjonen gjennomfører i 2025 en kombinert evaluering og revisjon av UTP-direktivet. En revisjon av lov om god handelsskikk, og eventuell flytting av Dagligvaretilsynet bør derfor skje parallelt med revisjonen av UTP-direktivet, også fordi det legger til rette for en harmonisering av lovverket og tilsynsfunksjonene mellom Norge og EU-landene. Dette vil igjen kunne bidra til regelverksharmonisering for aktørene i markedet uavhengig om de har aktivitet i Norge eller i land i EU, hvilket i seg selv vil være viktig for aktørene.

Evalueringen av UTP-direktivet og forslaget til revisjon av dette skal etter planen legges frem i 4. kvartal 2025.

5. Rabatter og betalinger

Rimelig forhold mellom betaling og ytelser.

Avtaler mellom betaling og ytelser i markedet for mat- og dagligvarer skjer i utgangspunktet etter forhandlinger mellom partene i markedet. Betaling for slike ytelser bør reflektere kostnadene ved å produsere ytelsen, men samtidig er det sannsynlig at betalingsvilligheten i markedet vil variere etter bl.a. produksjonskostnader, fremtidig forventet salg og inntekter knyttet til hva det forhandles om.

NHO Mat og Drikke foreslår derfor at betalinger for tjenesteleveranser mellom leverandører og dagligvarekjeder, grossister og detaljister skal stå i et rimelig forhold til kostnadene ved å levere tjenesten.

Betalinger som ikke er knyttet til tjenesteleveranser.

Departementet foreslår i høringsnotatet at en lovbestemmelse fastslår et skriftlighetskrav for betalinger som ikke har en direkte sammenheng med salget av en dagligvare eller en tjeneste og for avtaler om felles markedsføring. Det foreslås i tillegg en supplerende bestemmelse i § 9, tredje ledd som innebærer at betalinger fra leverandøren for opplagring, utstilling eller annen presentasjon av sine produkter skal avtales skriftlig.

NHO Mat og Drikke støtter forslaget til ny lov bestemmelse, inkludert forslaget til supplerende bestemmelse med utgangspunkt i at det positivt med skriftlighet som avklarer spørsmål knyttet til ytelser og motytelser.

Rabatt skal følge varen.

Rabattene mat- og drikkeprodusentene gir i forhandlinger er viktig for konkurransen i markedet og konkurransen om forbrukerne. Produsentene gir rabattene til dagligvarekjedene etter forhandlinger, men produktet som gis rabatt er i konkurranse med andre produkter fra konkurrerende produsenter. Dersom rabattene skal fungere som konkurranseparameter etter sin hensikt, må rabattene komme forbrukerne til gode. Følger en rabatt varen ut til forbruker, vil dette stimulere konkurransen mellom produsentene og konkurransen i markedet.

NHO Mat og Drikke støtter en bestemmelse i loven som sikrer at forbrukerne gis alle rabatter og andre økonomiske ytelser som fremforhandles med mellom produsentene og dagligvarekjedene.

Tilgang til grossist- og distribusjonstjenester.

Grossist- og distribusjonstjenester er avgjørende for å få mat- og drikkeprodusentenes varer frem til dagligvarekjedenes butikkhyller. Krav om rimelig betaling for ytelser, regulering av betalinger som ikke er knyttet til tjenesteleveranser, krav til skriftlighet i avtaler og bestemmelser som sikrer at produsentens rabatter følger varen helt til forbruker, vil bidra til mer transparens knyttet til produsentenes tilgang på grossist- og distribusjonstjenester fra dagligvarekjedene.

Tilgang på grossist- og distribusjonstjenester er viktige for å fjerne etableringshindre og unngå markedssvikt på detaljistledet. Vurderinger av uavhengige detaljisters tilgang til distribusjonstjenester fra dagligvarekjedene på like vilkår, håndteres best gjennom konkurranselovens bestemmelser. NHO Mat og Drikke støtter bestemmelser som gir nye detaljister tilgang til grossist- og distribusjonstjenester på konkurransedyktige vilkår.

Kjedekontrollerte varer/EMV.

Et område som ikke er omtalt i departementets høringsnotat er likebehandling av produsentens merkevarer og kjedekontrollerte varer i grossist- og distribusjonssystemene, og videre at innkjøpere av dagligvarer som selger konkurrerende produkter som kjedekontrollerte varer, skal likebehandle en produsentens merkevarer og kjedekontrollerte varer ved videresalg av disse. Dette kan skje ved å forby ulike påslag, kalkyler eller andre forhold som vrir konkurransen mellom egne varer og innkjøpte varer gjennom grossist- og distribusjonssystemene.

Dagligvarekjedene har en dobbelroll som både kunde og konkurrent av mat- og drikkeprodusentene. Gjennom kontroll over grossist- og distribusjonstjenester, og varens hylleplass i butikk og prissetting ut til forbruker gir kjedene en nøkkelrolle i både sin egen og produsentens konkurransekraft i markedet. Dette kan gi konkurranseulempen mellom EMV og kjedekontrollerte varer på den ene siden, og produsentens merkevarer på den andre som kan være i strid med den generelle god handelsskikk standarden i § 3. Departementet peker selv på dette på side 26 i høringsnotatet der det uttrykkes at:

«(...) departementet vurderer at dagligvarekjedenes salg av leverandørens merkevarer til relativt høyere priser og marginer kan bidra til å undergrave leverandørens lønnsomhet på en måte som strider mot lovens formål (...).»

NHO Mat og Drikke mener at en forskjellsbehandling av produsentens merkevarer og EMV gjennom grossist- og distribusjonssystemene hos dagligvarekjedene kan være i strid med god handelsskikk, og at det bør vurderes en bestemmelse i loven som sikrer slik likbehandling og forbyr dagligvarekjedens grossist- og distribusjonssystemet å gi ulike vilkår for likeverdige grossistytelser hvis denne forskjellsbehandlingen virk konkurransen mellom sammenlignbare produkter eller aktører i detaljistledet.

Salg av dagligvarer med tap.

Departementet beskriver i høringsnotatet hvordan salg med tap på noen varer kan være en strategi for å konkurrere hardere om kundene, for eksempel gjennom negative marginer på nødvendige varer eller ved midlertidige priskriger. Spørsmålet som vurderes i dette punktet er om eventuell krysssubsidiering mellom kjedekontrollerte varer og merkevarer kan utgjøre et brudd på de generelle prinsippene i lov om god handelsskikk, og dermed tilsier at det er behov for å begrense omfanget av kjedenes salg av varer med tap, for eksempel i form av et forbud.

Prisene på varene i butikkhyllene er i mange henseende knyttet opp til konkurransen mellom dagligvarekjedene. Bestemmelser som eventuelt regulerer eller forbyr salg med tap er et direkte inngrep i dagligvarekjedenes prisbeslutninger, og vil være krevende å regulere og å håndheve. Videre finnes det ingen erfaringer fra andre land som tilsier at et forbud mot å selge med tap vil gi klare gevinster.

Vern mot etterligninger.

Høringsnotatet viser til Samfunnsøkonomisk Analyses rapport som sier at fremveksten av vertikal integrasjon og kjedekontrollerte varer har bidratt til at produktetterligninger er et generelt problem som svekker insentivene til innovasjon. I høringsuttalelsen om lov om god handelsskikk datert 14. juni 2019 pekte NHO Mat og Drikke bl.a. på følgende:

«(...) I forhandlinger mellom aktørene i verdikjeden for mat og drikke er det risiko for at dagligvarekjedene får kunnskap om forhold som er forretningshemmeligheter, f.eks. knyttet til produktinnovasjoner og produktutvikling hos produsentene. Det er i dag bestemmelser som skal beskytte foretaks forretningshemmeligheter, jf. bl.a. markedsføringsloven §§ 28 og 29. Videre arbeider Justis- og beredskapsdepartementet for tiden med en ny lov om forretningshemmeligheter som et ledd i gjennomføringen av direktiv (EU) nr. 2016/943.

NHO Mat og Drikke mener likevel det er behov for en egen bestemmelse om forretningshemmeligheter i lov om god handelsskikk og støtter § 7. Uten en slik eksplisitt bestemmelse vil Handelstilsynet ikke kunne gjøre beskyttelse av forretningshemmeligheter til et tema i sin håndheving av en lov om god handelsskikk, med mindre en beskyttelse av forretningshemmeligheter kan tolkes inn under den generelle bestemmelsen om handelsskikk i § 4.

Det er i tillegg behov for å styrke produsentenes vern mot etterlikninger og kopier av produkter som de selger gjennom dagligvarekjedene. Det er særlig viktig å merke seg at håndhevingssituasjonen fører til at brudd på produsentenes immaterielle rettigheter ikke følges tilstrekkelig. Samtidig er det viktig å merke seg at Hjelmengutvalgets påpekte at det er en underhåndheving av immaterielle rettigheter i dagligvaresektoren, bl.a. fordi det er til dels svært krevende for produsentene å gå til rettslige skritt mot sine egne kunder, som er nettopp de tre dagligvarekjedene. NHO Mat og drikke mener videre at § 7 kan utvides til å også gi vern mot produktetterlikninger, og foreslår derfor at § 7 gis en ny ordlyd:

Produkt-, markedsførings- og forretningskonsepter, herunder resepter, som en part har blitt kjent med gjennom forretningsforhold eller sonderinger om forretningsforhold, må ikke uten skriftlig

samtykke utnyttes til produksjon, markedsføring eller lansering av produkter som ikke klart distanserer seg fra det opprinnelige konsept.

Parter som står, har stått, eller potensielt kan stå i et forretningsforhold til hverandre har en særlig plikt til å sørge for at konkurrerende produkter skiller seg fra hverandre. (...)»

NHO Mat og Drikke støtter departementets forslag til en ny § 9 som styrker vernet mot etterligninger, og videre at denne bestemmelsen må styrkes ytterligere ved at misbruk av informasjon produsentens kunder har fått i en kontraktsforhandling, eksplisitt forbys.

Tittel på loven.

Mat- og drikkenæringen er en komplett innenlands verdikjede, med produksjon, verdiskaping, salg og arbeidsplasser over hele landet. Den landbaserte næringsmiddelindustrien er langs flere parameter, Norges største fastlandsindustri. Lov om god handelsskikk har betydning for rammevilkårene i hele verdikjeden for mat og drikke, og departementet har selv foreslått å utvide omfanget av loven til storhusholdning og KBS.

Administrasjonen mener i lys av dette at departementets forslag om å betegne loven som «Lov om god handelsskikk i dagligvarebransjen» kan oppfattes som noe misvisende og for snevert for lovens betydning og omfang. Et alternativ er derfor å betegne loven som lov om god handelsskikk i verdikjeden for mat, drikke og dagligvarer.

Overtredelsesgebyr.

Departementet foreslår å endre bestemmelsene for overtredelsesgebyr for å bringe loven i samsvar med forarbeidene til loven selv og videre i samsvar med forvaltningsloven, markedsføringsloven og konkurranseloven. Dette innebærer bl.a. å sette rammer for størrelsen på overtredelsesgebyret, konkret at dette kan ligge på mellom to og fire prosent av omsetning for et selskap som gis overtredelsesgebyr. En avklaring og avgrensning av bestemmelsene for overtredelsesgebyr er viktig for å gjøre loven mer effektiv, og støtter departementets forslag til presisering a § 17 andre ledd, tredje punktum som sier at overtredelsesgebyret kan utgjøre inntil en viss prosent av foretakets omsetning.

Overtredelsesgebyret må stå i forhold til overtredelsen. Lov om god handelsskikk gjelder i utgangspunktet forhold mellom næringsdrivende, selv om loven også har betydning for forbrukerne. En øvre grense for overtredelsesgebyr på fire prosent kan oppleves som for strengt og virke mer som straff fremfor forbyggende sanksjon. Det bør derfor vurderes om en øvre grense skal ligge lavere enn fire prosent av selskapenes omsetning.

NHO Mat og Drikke støtter at bestemmelsene for overtredelsesgebyr avklares for å bringe lov om god handelsskikk i samsvar med forarbeidene til loven og andre deler av lovverket, men at en øvre grense på overtredelsesgebyr på fire prosent fremstår som strengere enn nødvendig, jf. også vurderingene fra arbeidet med forskriften som forbyr markedsføring av usunn mat og drikke m.v.

Med vennlig hilsen

NHO Mat og Drikke

Petter Haas Brubakk
Administrerende direktør